

Sławomir HAJT*
Grzegorz STANKIEWICZ

ROSYJSKA LOGISTYKA W WOJNIE CZECZEŃSKIEJ 1994 - 1995

Zaangażowanie militarne wielu państw świata w konflikty powstałe po okresie zimnowojennym oraz zamachach terrorystycznych z 11 września 2001 roku w USA jest przyczynkiem do prowadzenia specjalistycznych analiz operacyjno – taktycznych. Bezpośrednim celem prowadzonych analiz jest stworzenie podstaw teoretycznych w zakresie adekwatnego do potencjalnych „nowych” zagrożeń modelowania organizacyjno – technicznego zasadniczych komponentów sił zbrojnych. Przegląd dostępnego materiału analitycznego poświęconego zabezpieczeniu logistycznemu komponentów sił zbrojnych wybranych państw, które były lub jeszcze są zaangażowane w różnego rodzaju konflikty na przełomie ostatnich 20 lat pokazuje, że niewiele uwagi poświęcono zabezpieczeniu logistycznemu Wojsk Lądowych Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej prowadzących działania w ramach „I wojny czeczeńskiej”.

Doświadczenia rosyjskie z walk w Czeczenii, rozpoczętych 11 grudnia 1994 roku pokazują, że odtwarzanie zużytej amunicji nie było jedynym problemem w czasie prowadzenia działań zarówno na podejściach do miasta, jak i w nim. Potrzeby w zakresie obsługi i remontu sprzętu technicznego, zaopatrywania w środki materiałowe, transportu oraz zabezpieczenia medycznego przewyższały w wielu wypadkach możliwości wykonawcze mobilnego potencjału logistycznego, skierowanego do zabezpieczenia działań rosyjskiego komponentu lądowego w Czeczenii. Wielkim problemem było to, że Rosjanie nie dysponowali wysoce wyspecjalizowanymi opancerzonymi pojazdami logistycznymi.

Dokładniejsze poznanie tego obszaru funkcjonowania Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej prowadzących działania ofensywne w specyficznym środowisku walki (teren zurbanizowany i górzysty) w ramach klasycznego konfliktu asymetrycznego może mieć istotne znaczenie dla prac koncepcyjnych prowadzonych w ramach różnych programów mających na celu optymalizację kształtu organizacyjno - technicznego logistyki Wojsk Lądowych SZRP.

Słowa kluczowe: wojna w Czeczenii 1994 – 1996, działania w rejonie zurbanizowanym Grozny, zabezpieczenie logistyczne, Siły Zbrojne Rosji, żywienie w wojsku, zabezpieczenie materiałowe – techniczne, zabezpieczenie transportowe, zabezpieczenie medyczne, remont sprzętu wojskowego, obsługa techniczne

---

* ppłk dypl. inż. Sławomir HAJT, kpt. mgr inż. Grzegorz STANKIEWICZ – Instytut Dowodzenia Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych

1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA SIŁ ZBROJNYCH FEDERACJI ROSYJSKIEJ

Siły Zbrojne Federacji Rosyjskiej zostały utworzone po rozpadzie Związku Radzieckiego 7 maja 1992 roku na mocy dekretu prezydenta Borysa Jelcyna „*O utworzeniu Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej*”. Na podstawie tego dokumentu powstała „nowa” armia rosyjska, jako prawna następczyni Sił Zbrojnych ZSRR, zaś Ministerstwo Obrony i Sztab Generalny stały się odpowiednikami rosyjskimi.

Zgodnie z planem pierwszego ministra obrony Federacji Rosyjskiej, Pawła Graczoza, zakładano w latach 1996 - 1998 zredukowanie stanów osobowych Rosyjskich Sił Zbrojnych do poziomu 2,1 miliona żołnierzy. Kolejne poważne zmiany struktur organizacyjnych Federacyjnych Sił Zbrojnych przeprowadzono na przełomie 1997 i 1998 roku, redukując istniejącą liczbę rodzajów sił zbrojnych z pięciu do czterech. Zmniejszono także liczbę okręgów wojskowych do sześciu, łącząc Zabajkalski Okręg Wojskowy i Syberyjski, w Kaliningradzie natomiast utworzono Specjalny Rejon Obronny, podporządkowany dowództwu Floty Bałtyckiej, a siły rozmieszczone na Kamczatce podporządkowano Flocie Pacyfiku¹.

Aktualne zasięgi terytorialne okręgów²: Leningradzkiego, Moskiewskiego, Północnokaukaskiego, Nadwołżańsko – Uralskiego, Syberyjskiego, Dalekowschodniego oraz Kaliningradzkiego Rejonu Specjalnego przedstawiono na rys. 1. Federacyjne Siły Morskie natomiast dzielą się na cztery floty: Bałtycką, Północną, Pacyfiku i Czarnomorską oraz Flotyllę Kaspijską³.

Rys. 1. Okręgi wojskowe Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej

Źródło: [online]. [dostęp: 12.02.2008]. Dostępny w Internecie:
<http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/images/vomaps.gif>

Obecnie armia Federacji Rosyjskiej liczy ponad 900000 ludzi w służbie czynnej i około 20 mln rezerw osobowych⁴.

¹ Por.: K. Wańczyk: *Reforma sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej*, [online]. [dostęp: 30.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.psz.pl/tekst-2925/Reforma-sil-zbrojnych-Federacji-Rosyjskiej>.

² [online]. [dostęp: 18.01.2009]. Dostępny w Internecie:
http://pl.wikipedia.org/wiki/Si%C5%82y_Zbrojne_Federacji_Rosyjskiej

³ Ibidem.

⁴ [online]. [dostęp: 30.03.2009]. Dostępny w Internecie: K. Wańczyk: *Reforma sił...*, op. cit.

W skład Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej wchodzi⁵:

a) rodzaje sił zbrojnych:

- Wojska Lądowe;
- Siły Powietrzne;
- Marynarka Wojenna;

b) samodzielne rodzaje wojsk:

- Wojska Raketowe Strategicznego Przeznaczenia;
- Wojska Kosmiczne;
- Wojska Powietrzno – Desantowe;

c) a także:

- Tyły Sił Zbrojnych;
- Służba Zakwaterowania i Gospodarowania Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej;
- Wojska Kolejowe;
- Główne Dowództwo Służby Medycznej;
- Wojska niewchodzące w skład rodzajów sił zbrojnych.

Wojska Lądowe są największym pod względem liczebności rodzajem Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, które dzielą się na 6 rodzajów wojsk (rys. 2).

Rys. 2. Struktura organizacyjna Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie strony internetowej <http://ru.wikipedia.org/wiki>, z dnia 09.01.2009r.

Organizacja Wojsk Lądowych ma charakter klasyczny i tworzą je plutony, kompanie, bataliony, dywizjony, pułki, brygady oraz dywizje na których bazie tworzone są armie, korpusy bądź też grupy wojsk. Na początku 2008 roku Wojska Lądowe były

⁵ Por.: [online]. [dostęp: 16.02.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.mil.ru/848/1045/index.shtml>.

zorganizowane w 9 armii ogólnowojskowych i jeden korpus armijny, przy ogólnej liczebności około 300 tysięcy żołnierzy⁶.

Natomiast wojska specjalne (wojska i służby) przeznaczone są do zabezpieczenia bojowego działań wojsk, spełniając czysto wyspecjalizowane funkcje. Wojska te dzielą się na⁷:

- Wojska Inżynieryjne;
- Wojska Ochrony przed Bronią Radiologiczną, Chemiczną i Biologiczną;
- Wojska Łączności;
- Wojska Walki Radioelektronicznej;
- Wojska Zabezpieczenia Technicznego;
- Wojska Topogeodezyjne;
- Wojska Meteorologiczne;
- Wojska Samochodowe;
- Służba Uzbrojenia;
- Służba Tyłowa.

2. GENEZA KONFLIKTU CZECZEŃSKIEGO

Największym po wojnie afgańskiej sprawdzianem dla częściowo zreformowanych SZFR, w tym logistyki była obrona rosyjskiej strefy wpływów na Kaukazie i bezpośrednia militarna próba złamania separatystycznych dążeń Czeczenów.

Czeczenia to republika w południowo – zachodniej części FR, leżąca po północnej stronie Wielkiego Kaukazu. Grupą dominującą etnicznie są Czeczeni, mniejszości narodowe natomiast stanowią Rosjanie i Ingusze. Nazwa Czeczenia pochodzi od małej osady Czaczan położonej pomiędzy rzeką Terek, Pasmem Andyjskim i Ziemią Kumyjską. Od samego początku panowania Rosji w tym regionie Czeczeńcy kierowali się fanatyzmem i stopniowo stawali się zaciekłymi wrogami Rosjan⁸. W latach 1830 do 1850 roku Czeczeni pod przywództwem muzułmanina Szamila stawiali długotrwały opór rosyjskim podbojom, organizując swoją obronę wzdłuż naturalnej przeszkody, jaką stanowiła dolina rzeki Terek. Po zakończeniu wojny krymskiej w 1856 roku Rosjanie zgromadzili znaczne siły i w 1859 roku ostatecznie pokonali Szamali, zyskując dominację w tym szczególnie z punktu widzenia ówczesnej strategii Rosji regionie Kaukazu⁹. Obszar Czeczenii jest regionem w części o klimacie wysokogórskim, na pozostałym obszarze panuje natomiast stosunkowo umiarkowany klimat kontynentalny¹⁰.

---

⁶ [online]. [dostęp: 09.01.2009]. Dostępny w Internecie: <http://ru.wikipedia.org/wiki>.

⁷ Por.: Ibidem.

⁸ Por.: *Encyklopedia powszechna - tom 6*. Nakład druk własność S. Orgelbranda, Warszawa 1886, Przedruk RSW Prasa Książka Ruch w Ciechanowie, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1984, s. 351.

⁹ Por.: *Britannica - edycja polska - tom 8*, Poznań 1998, s. 222.

¹⁰ *Klimat kontynentalny* – jeden z podstawowych rodzajów klimatu. Kształtuje się w głębi lądu. Wyróżnia się największą dobową oraz roczną amplitudą temperatury powietrza. Lata są upalne, a zimy surowe, mroźne. Wraz ze zwiększaniem się odległości od morza maleje wilgotność powietrza, przeciętne zachmurzenie nieba oraz ilość opadów. Zwiększone jest za to zapylenie powietrza. Źródło: [online]. [dostęp: 26.02.2009]. Dostępny w Internecie: http://pl.wikipedia.org/wiki/Klimat_kontynentalny

W okresie rozpadu ZSRR odżyły wśród Czeceńców tendencje nacjonalistyczne i w sierpniu 1991 roku Dżochar Dudajew, były generał radzieckiego lotnictwa, przeprowadził śmiałe posunięcia mające na celu obalenie komunistycznego rządu Czeczeno – Inguszetii. Dudajew został wybrany na prezydenta republiki w październiku, a w listopadzie 1991 roku jednostronnie proklamował niezależność Czeczenii od Federacji Rosyjskiej. W 1992 roku Czeczeno – Inguszetia podzieliła się na dwie republiki – Czeczenię i Inguszetię (rys. 3.). Niepodległościowa i zarazem mocno antyrosyjska polityka spowodowała upadek niemal w pełni uzależnionej od Rosji gospodarki. W 1993 roku Dżochar Dudajew rozwiązał parlament czeczeński, co między innymi było powodem tego, że w 1994 roku uzbrojone grupy opozycjonistów, przy poparciu Rosji, wielokrotnie, lecz bezskutecznie próbowały go zneutralizować¹¹.

Rys. 3. Położenie Czeczenii w Federacji Rosyjskiej

Źródło: [online]. [dostęp: 26.02.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://pl.wikipedia.org/wiki/Czeczenia>

Cieszący się ogromnym poparciem społecznym Dudajew zdołał wyjść cało z dwóch zamachów i rozgromić od lipca do listopada 1994 roku siły zbrojnej opozycji. Wobec tak niekorzystnego rozwoju sytuacji władze Rosji zdecydowały się na bezpośrednią interwencję zbrojną przeciwko niepodległościowym dążeniom Czeczenii¹².

Czeczenia jest terytorium o poważnym strategicznym znaczeniu dla Rosji, bowiem przechodzi tędy kluczowy rurociąg naftowy do Tuapse (Kraj Krasnodorski)¹³, a także główne szlaki komunikacyjne przebiegające przez dolinę Tereku i Sunzy łączące terytorium Federacji z Morzem Kaspijskim i Azerbejdżanem – rejonami niezwykle zasobnymi głównie w ropę naftową i gaz ziemny. Kreml poza obawą przed utratą strategicznego dla interesów politycznych oraz gospodarczych Rosji terytorium obawiał się także, że oderwanie republiki może stać się precedensem i jednocześnie początkiem rozpadu Federacji. Czeczeńcy, którzy przejęli spore poradzieckie arsenały zbrojeniowe i posiadali poważne środki ze sprzedaży ropy, nie zamierzali rezygnować z niepodległo-

¹¹ *Britannica - edycja polska - tom 8...*, op. cit.

¹² *Najnowsza historia świata 1979 – 1995 – tom III*, Kraków 2000, s. 97.

¹³ *Nowa encyklopedia powszechna PWN – tom I*, Warszawa 1995, s. 839.

ści¹⁴. Wojna przeciw Czeczenii rozpoczęła się 11 grudnia 1994 roku od natarcia sił rosyjskich z Dagestanu, Północnej Osetii i Kraju Stawropolskiego w kierunku na stolicę Grozny¹⁵. Celem dowództwa rosyjskiego było jak najszybsze opanowanie stolicy Czeczenii i największych miejscowości. Następnie zamierzano zdobyć obszary środkowej Czeczenii i zepchnąć pozostałe siły czeczeńskie na południe w wysokie góry¹⁶. Mimo zdecydowanej przewagi Rosjan, Czeczeni zdołali stosunkowo długo, jak na tak wielką dysproporcję sił, powstrzymać natarcie wojsk federalnych, podejmując jednocześnie liczne kontrataki¹⁷.

Rys. 4. Rosyjskie czołgi przemieszczające się w głąb Czeczenii w grudniu 1994 roku

Źródło: [online]. [dostęp: 05.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://www.visualrian.com/images/item/349214>, *Russian tanks driving into Chechnya in December 1994*

3. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PRZEBIEGU KONFLIKTU

Rosjanie rozpoczynając operację, skierowali początkowo do Czeczenii około 40 tysięcy żołnierzy z Północno Kaukaskiego Okręgu Wojskowego, uzupełnianych stopniowo oddziałami specjalnymi z innych okręgów, siłami z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz Milicji. Do wsparcia operacji dowództwo rosyjskie przeznaczyło około 200 czołgów oraz trudną do precyzyjnego określenia liczbę dział artylerii polowej i raketowej – nie licząc samolotów i śmigłowców bojowych¹⁸. Według innych źródeł dane

¹⁴ W. Roszkowski, *Półwiecze – historia polityczna świata po 1945 roku*, Warszawa 2001, s. 521.

¹⁵ *Grozny* – stolica Czeczenii. Miasto położone jest nad rzeką Sunża, u podnóża Grzbietu Sunżańskiego, należącego do Kaukazu. Miasto założone w 1819 roku jako twierdza. Miasto rozwinęło się dość szybko jako ważny ośrodek górniczy w Rosji, i do wybuchu rewolucji (1917) pod względem wydobywania ropy naftowej było na drugim miejscu po Baku. Rurociągi z pól naftowych prowadzą do Machaczkały nad Morzem Kaspijskim, Noworosyjska na Morzem Czarnym oraz Donieckiego Zagłębia Węglowego. Oprócz rafinacji i wydobywania gazu ziemnego w mieście rozwinął się również przemysł petrochemiczny oraz elektromaszynowy zaopatrujący przemysł naftowy. W mieście znajduje się najstarsza w Rosji wyższa szkoła naftowa oraz pedagogiczna. Źródło: *Britannica – edycja polska – tom 14*, Poznań 1998, s. 422.

¹⁶ S. Maksimiec: *Konflikty...*, op. cit., s.90.

¹⁷ *Najnowsza historia...*, op. cit., s. 98.

¹⁸ *Ibidem*.

szacunkowe mówią o 15 tys. żołnierzy i 300 wozach opancerzonych – czołgach oraz BWP¹⁹. Dowództwo czeczeńskie przeciwstawiło tej sile początkowo zaledwie 3 tysiące żołnierzy z jednostek regularnej armii. W styczniu 1995 roku zwiększono tę liczbę do 15 tysięcy w jednostkach regularnych i do około 30 tysięcy w formacjach paramilitarnych. Dochodziło do tego około 200 wozów bojowych oraz ponad 200 samolotów i śmigłowców (zniszczonych w większości przez Rosjan już na początku inwazji), a ponadto nieznaną liczbą dział i wyrzutni raketowych²⁰.

W dniach 31.12.1994 – 02.01.1995 roku doszło do rosyjskiego szturmu na Grozny. Walki o stolicę Czeczenii trwały do 13 lutego 1995 roku, następnie główne działania przeniosły się na prowincję, gdzie najważniejszymi ośrodkami oporu Czeczenów stały się miasta Argun, Gudermes i Szali. W początkach kwietnia 1995 roku działania rosyjskie koncentrowały się na zdobywaniu głównych punktów oporu Dudajewa w Samoszkach, Bomucie i Szali. Siły Dudajewa znakomicie wykorzystywały klasyczne partyzanckie formy walki, między innymi takie jak przenikanie małych oddziałów na tyły wojsk federalnych i wciąganie Rosjan w ciężkie potyczki na trudno dostępnych obszarach górskich. Regularne walki od lata 1995 roku przeniosły się już niemal w całości do trudno dostępnych rejonów położonych w górach Kaukazu, natomiast siły okupujące Czeczenię stały się obiektem umiejętnie prowadzonej wojny podjazdowej mającej charakter permanentny²¹.

Straty poniesione przez obie strony do lata 1995 roku nadal są trudne do ustalenia. Po stronie rosyjskiej, jak się szacuje, poległo nie mniej niż 2000 – 3500 żołnierzy. Trudna jest do precyzyjnego ustalenia liczba rannych i wziętych do niewoli. Natomiast Czeczeni szacowali swoje straty osobowe na około 7000 – 8000 poległych i rannych bojowników do końca lipca 1995 roku, i około 50 tysięcy poległych cywili w okresie do końca marca 1995 roku²².

4. WALKA O GROZNY

Armia Rosyjska rozpoczęła prowadzenie walk o Grozny – miasto zamieszkałe przez około 490 tysięcy ludzi, mieszkających głównie w betonowych i ceglanych wysokich budynkach zajmujących ponad 160 kilometrów kwadratowych w sylwestrowy wieczór 1994 roku. Miasto w zakresie zaopatrzenia obsługiwane było głównie przez linie kolejowe, połączenia lotnicze oraz sieć głównych dróg lądowych. Natomiast transport miejski w Groznych oparty był o autobusy, tramwaje oraz prywatne samochody. Główna infrastruktura przemysłowa była związana z przemysłem naftowym.

Grozny pomimo umiarkowanej liczby mieszkańców i charakterystycznym dla nowoczesnego miasta układzie urbanistycznym okazał się niezwykle trudnym do zdobycia, przez bez wątpienia nowoczesną armię. *Co zatem było głównym źródłem licznych problemów armii rosyjskiej: niewłaściwie przyjęte kluczowe założenia operacyjne, niezwykła determinacja i wyphywająca z niej ogromna skuteczność Czeczenów, a może tylko źle działająca rosyjska logistyka?* Autorzy na podstawie dostępnych materiałów

¹⁹ S. Maksimiec: *Konflikty...*, op. cit., s. 90.

²⁰ *Najnowsza historia...*, op. cit., s. 98.

²¹ Por: *Ibidem*, s. 98 – 101.

²² *Najnowsza historia...*, op. cit., s. 101.

podjęli próbę analizy systemu logistycznego komponentu lądowego SZFR prowadzącego ofensywną operację w Czeczenii podczas I wojny.

Rosyjska koncepcja prowadzenia walki w terenie zurbanizowanym była oparta, jak się wydaje, o doświadczenia zdobyte podczas II Wojny Światowej. Świadczyć o tym mogą przyjęte przez strategów rosyjskich trzy główne założenia o charakterze klasycznym (przedstawione na rys. 5), które wywarły bezpośredni wpływ na sposób prowadzenia operacji w Czeczenii²³.

Rys. 5. Przyjęte przez wojska rosyjskie zasadnicze założenia dla operacji w Czeczenii

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: strona internetowa: Lester W. Grau, Timothy L. Thomas: *Soft Log and Concrete Canyons: Russian Urban Combat Logistics in Grozny*, <http://fms.leavenworth.army.mil/documents/softlog/softlog.htm>, z dnia 04.02.2009r.

Jak się później okazało w dynamice działań żadne z przyjętych założeń operacyjnych nie sprawdziło się, szczególnie podczas walk o Grozny. Najtrudniejszym dla Rosjan okazał się fakt, że ludność cywilna nie opuściła miasta, tak jak tego oczekiwano, nawet w okresie najcięższych walk. Wyjątkowo trudne położenie ludności cywilnej (formalnie obywateli Federacji Rosyjskiej), noszące bez wątpienia znamiona klęski humanitarnej było dla Rosjan szczególnie trudną sytuacją, bowiem od armii, jako jedyne go przedstawiciela rządu, oczekiwano zaopatrywania w żywność, wodę pitną, zapewnienia schronienia, odprowadzania ścieków oraz opieki medycznej. Jednak ukompletowanie oraz liczba pododdziałów logistycznych zapewniały jedynie utrzymanie wojsk rosyjskich. W związku z tym, że rosyjskie tabele należności oraz wspomniana liczba pododdziałów logistycznych ledwie wystarczała do zapewnienia ciągłości zaopatrywania pododdziałów bojowych, sprostanie konieczności realizacji dodatkowych zadań na potrzeby ludności cywilnej, która nie opuściła miasta na czas trwania walk, zwiększyłyby zapotrzebowanie na środki materiałowe oraz usługi w rejonie operacji tak bardzo, że przypuszczalnie z powodów logistycznych wojska operacyjne utraciłyby czasowo swoje

²³ Por.: W. Lester Grau, L. Timothy Thomas: *Soft Log and Concrete Canyons...*, op. cit.

możliwości ofensywne. Powstała sytuacja zmusiła Rosjan do zaangażowania Ministerstwa Sytuacji Kryzysowych, którego zadaniem miała być poprawa warunków socjalnych ludności cywilnej.

Rys. 6. Pomoc humanitarna dla mieszkańców Groznego

Źródło: *Humanitarian aid convoy heading for Grozny* [online]. [dostęp: 05.03.2009]. Dostępny w Internecie:

<http://www.visualrian.com/images/item/11667>, oraz *Peace-keepers distributing bread among Grozny residents*: [online]. [dostęp: 05.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.visualrian.com/images/item/11668>

Kolejne założenie, w oparciu o które zbudowano rosyjską koncepcję walki w terenie zurbanizowanym, mówiące o tym, że walka z przeciwnikiem będzie prowadzona metodami konwencjonalnymi, okazało się także w całości błędne, bowiem czeczeńskie siły opozycyjne były początkowo klasyczną partyzantką wspieraną przez niewielkie nowo formowane oddziały regularne. Czeczeni prowadzili „okazjonalną” mobilną obronę polegającą na utrzymaniu jednego punktu oporu przez jeden dzień, a innego przez kolejny. Wyjątkiem był Pałac Prezydencki, broniony w sposób permanentny. Dlatego też siły rosyjskie gromadziły środki materiałowe i bojowe na potrzeby planowanych ataków, ale ataki te były prowadzone często na opuszczone budynki lub co gorzej na budynki pełne ludności cywilnej. Bojownicy Czeczeńcy, o czym już wspomiano, często wychodzili na tyły przemieszczających się wojsk rosyjskich, co powodowało liczne utrudnienia w kierowaniu elementów logistycznych we właściwe sektory na czas. Wojska rosyjskie zamierzały początkowo zgodnie z przyjętymi założeniami operacyjnymi prowadzić walkę linearną, ale czeczeńskie siły zmuszały je do podejmowania działań w ugrupowaniu całkowicie nieliniarnym. Czeczeńscy dowódcy zdawali sobie bowiem sprawę, że poprzez narzucanie przeciwnikowi swojego sposobu prowadzenia walki zwiększą własny potencjał głównie „sytuacyjny”. Bojownicy doskonale wykorzystywali w swoich działaniach znajomość taktycznych walorów terenu, co w połączeniu z dość powszechną wśród nich wiedzą na temat zasad rosyjskiej taktyki i parametrów bojowych oraz manewrowych uzbrojenia czyniło z tych hardych ludzi niezwykle groźnego dla Rosjan przeciwnika.

Znaczna ociążałość klasycznie sformowanych i wyposażonych bojowych jednostek rosyjskich wymagających do zabezpieczenia własnych działań wcale nie mniej ociążałych i całkowicie nieodpornych na uderzenia ogniowe przeciwnika pododdziałów logistycznych, czyniły początkowo te jednostki mało skutecznymi w walce z małymi grupami zdeterminowanych bojowników czeczeńskich. Logistyczne jednostki rosyjskie bez wątpienia nie były wystarczająco przygotowane do tego rodzaju działań. W wyniku

tych i wielu jeszcze innych powodów walki o miasto przedłużały się i w efekcie doprowadziły do tego, że dumny Grozny leży w gruzach.

Rys. 7. Obraz zniszczeń w Groznym

Źródło: *Grozny, Russia's Nightmare* Photographer/Creator Anthony Suau Collection 1995 Publisher Time Magazine: [online]. [dostęp: 05.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://archive.poyi.org/items/show/24672>

Wydaje się, że przyjęte przez strategów rosyjskich główne paradygmaty²⁴ operacyjne dla klasycznie zorganizowanych wojsk w niewielkim tylko zakresie uwzględniały realia kształtującego się nowego jakościowo pola walki, które już wówczas stawało się asymetryczne²⁵, gdzie zaczęła dominować walka partyzancka oraz różne formy terroryzmu. Niezwykle trafnie ujął istotę dokonującej się ewolucji w charakterze wojny – wojny czwartej generacji²⁶ cytowany przez gen. M. Ojrzanowskiego w artykule pt: „Zdolności operacyjne - warunkiem skutecznych sił zbrojnych” *Bellona* 2/2008, amerykański generał R. Smith, mówiąc, że: „... jak teraz obserwujemy nasi przeciwnicy są bezkształtni, ich przywódcy oraz ich działania występują poza strukturami, w jakich są zorganizowane nasz świat i nasze społeczeństwa”. W walce asymetrycznej przenosi się akcenty znaczeniowe na działania umożliwiające stopniowe, rozłożone w czasie i przestrzeni niwelowanie przewagi klasycznie zorganizowanego i prowadzącego „ciężkie” działania przeciwnika. Kształtujące się już w 1994 roku nowe jakościowo warunki pro-

²⁴ *Paradygmat* – przyjęty wzorzec w jakiejś dziedzinie (np. postępowania, rozwiązywania czegoś). Por.: *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996, s. 719.

²⁵ *Zagrożenie. (konflikt) asymetryczny*- sytuacja, gdzie jedna ze stron zainteresowana konfrontacją, nie jest zdolna przeciwstawić się przeciwnikowi w sposób symetryczny, z użyciem tych samych lub podobnych środków walki. Por.: P. Gawliczek, J. Pawłowski: *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003, s. 19.

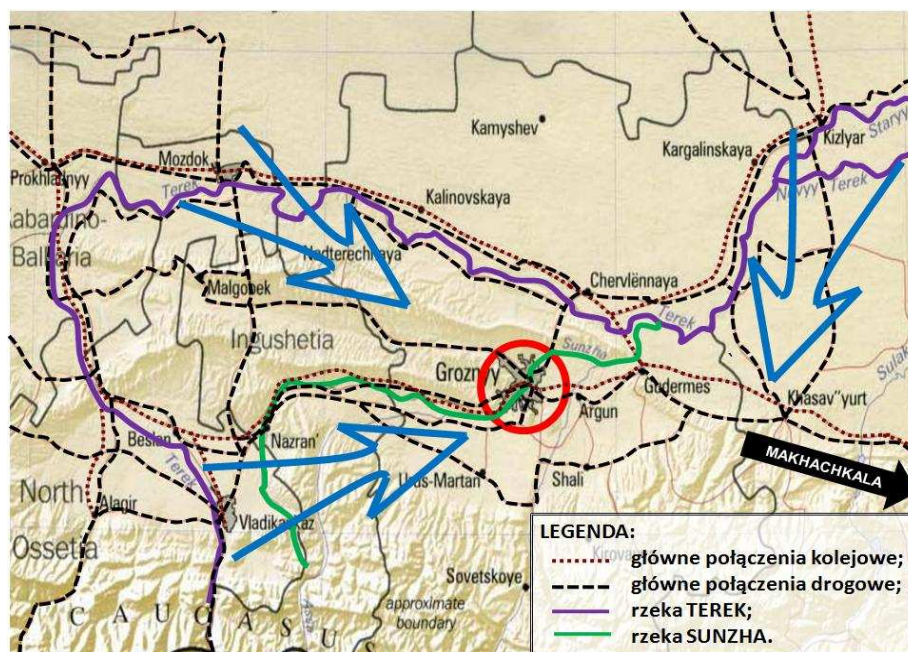
²⁶ *Wojna czwartej generacji* – jest całkowicie inna. Wykorzystuje ona wszelkie możliwe powiązania polityczne, ekonomiczne, społeczne i wojskowe – do przekonania politycznych decydentów przeciwnika, że ich cele strategiczne są nieosiągalne i zbyt kosztowne w stosunku do planowanych korzyści. Jej istota polega na ugruntowanym przeświadczeniu, że silniejsza wola polityczna odpowiednio użyta może pokonać znacznie mocniejszego ekonomicznie i militarnie przeciwnika. Wojna tego typu nie polega na pokonaniu siły zbrojnej przeciwnika. Łączy natomiast kombinację taktyki walk partyzanckich lub rozruchów ludności cywilnej z miękkimi powiązaniem społecznymi, kulturalnymi i ekonomicznymi, z kampanią dezinformacyjną i niestandardowymi decyzjami politycznymi. Por.: M. Ojrzanowski: *Zdolności operacyjne – warunkiem skutecznych sił zbrojnych*. [w:] „*Bellona*” nr 2/2008, s. 49.

wadzenia asymetrycznej walki zbrojnej powinny bez wątpienia oznaczać dla Rosjan konieczność odchodzenia od teorii masowych, bezpośrednich, wyniszczających walk i operacji zwartych zgrupowań wojsk na rzecz bardziej wyrafinowanych koncepcyjnie i elastycznie prowadzonych działań pośrednich i manewrowych. Ponadto należy zauważyć, że Rosjanie planując operację militarną w Czeczenii, dysponowali ogromnym zbiorem doświadczeń wyniesionych z długiej wojny w Afganistanie. Przyjęcie zatem przez rosyjskich planistów klasycznych założeń operacyjnych, w których nie uwzględniono transformacji jaka zaczęła się dokonywać w istocie ówczesnej wojny, wydaje się, że było nieuzasadnione. Przyjęte założenia nie mogły prowadzić do wykreowania w dynamice operacji nowych rodzajów działań systemowo zintegrowanych z uznanymi za klasyczne, które by w swej formie organizacyjnej umożliwiały elastyczne i zarazem precyzyjne, a tym samym bojowo wydajne reagowanie. Jednak, czy 1994 rok był już tym czasem, kiedy w całej ostrości można było obserwować zachodzące w istocie współczesnej wojny zmiany i określać ich tendencje pod kątem reformowania struktur organizacyjnych SZ oraz zasad bojowego ich użycia?

5. STACJONARNA INFRASTRUKTURA LOGISTYCZNA ORAZ SYSTEM KOMUNIKACYJNY PÓŁNOCNO - KAUKASKIEGO OKRĘGU WOJSKOWEGO

Od momentu, kiedy Czeczenia jest częścią Rosji, zakładano rozwijanie operacyjnych elementów logistycznych w oparciu o istniejącą infrastrukturę Północno-Kaukaskiego Okręgu Wojskowego, bowiem przechodzi tędy linia kolejowa Rostów (nad Donem) – Baku (Azarbejdżan) z odnogą do Groznego oraz główne drogi samochodowe z Władykaukazu i Mozdoku do Machaczkały. Główne instalacje i stacjonarne jednostki logistyczne były zlokalizowane w pobliżu garnizonu Mozdok, ponieważ znajduje się tam stacja kolejowa posiadająca dobrą bazę przeładunkową oraz lotnisko, także o znacznych możliwościach przeładunkowych. Ta kluczowa dla operacyjnego systemu logistycznego stacjonarna infrastruktura jest oddalona od Groznego zaledwie o około 110 km.

Rosyjskie Służby Tyłowe w okresie przygotowawczym do operacji wybudowały przy głównych kolejowych i samochodowych szlakach komunikacyjnych z 3000 ogrzewanych namiotów zaplecze socjalne, w którym funkcjonowało 114 stołówek, a wyspecjalizowane pododdziały zorganizowały punkty kąpielowe. Zorganizowano także myjnie dla pojazdów. Służby tyłowe wydzieliły specjalistyczne składy kolejowe z łaźniami i pralniami, kierując je do garnizonu Mozdok. Daleki zasięg kolei i lotnictwa umożliwiał tworzenie magazynów, składów i punktów zaopatrzenia na liniach komunikacyjnych: Mozdok – Grozny, Władykaukaz – Grozny i Kizlyar – Grozny, przebiegających przez doliny Tereku i Sunży (rys. nr 8). Rosyjskie służby logistyczne adekwatnie do przyjętego planu operacyjnego, zakładającego prowadzenie operacji na trzech zasadniczych kierunkach: Mozdok – Grozny, Władykaukaz – Grozny i Kizlyar – Grozny, ustaliły trzy samochodowe linie komunikacyjne – po jednej dla każdego kierunku prowadzenia operacji. Wzdłuż tych linii były tworzone punkty odtwarzania zapasów paliw oraz punkty postojowe wyposażone w namioty – stołówki i ogrzewane namioty socjalne. Transport samochodowy na linii Mozdok - Grozny był podstawą w przemieszczaniu zapasów z lotnisk polowych oraz kolejowych stacji wyładowniczych.

Rys. 8. Plan prowadzenia operacji wraz z głównymi ciągami komunikacyjnymi w rejonie prowadzenia działań

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: strona internetowa: W. Lester Grau, L. Timothy Thomas: *Soft Log and Concrete Canyons...*, op. cit. oraz S. Maksimiec: *Konflikty rosyjsko – czeczeńskie*. [w:] „Bellona” nr 2/2008 s. 90; mapa pochodzi ze strony internetowej: http://www.rosjapl.info/rosja/mapy/czczenia_mapa.jpg, z dnia 12.03.2009r.

6. ŻYWIENIE ŻOŁNIERZY

W czasie działań rosyjscy logistycy po uwzględnieniu czynników operacyjnych, a także klimatycznych zamierzali dostarczać 150% standardowej dziennej racji żywnościowej dla każdego żołnierza. Racje te miały zapewnić około 5000 kcal. Założono, że zasadniczy skład asortymentowy racji będzie zawierał między innymi 300 gram mięsa, 50 gram gęstej śmietany i 30 gram sera. W celu zabezpieczenia codziennych potrzeb chleba, uruchomiono piekarnie polowe, które rozmieszczono na zasadniczych kierunkach (osiach) działania wojsk w miejscowościach Mozdok, Władykaukaz oraz Kizlyar. W następnej fazie operacji, kiedy udało się opanować lotnisko w północnym Groznie, Rosjanie zainstalowali tam trzy piekarnie polowe o dziennej wydajności 18 ton pieczywa. W zakresie dziennych racji żywnościowych oraz chleba, były to ilości właściwie zbilansowane z potrzebami walczących wojsk, jednak pojawiły się znaczne problemy związane z prowadzeniem dystrybucji żywności do pododdziałów szturmowych realizujących zadania bojowe głównie na wysuniętych pozycjach. Posiłki były przygotowywane w standardowych, wydajnych jednostkach kuchennych między innymi takich, jak: KP-125 oraz KP-130 (rys. 9), w których następnie prowadzono ich dystrybucję z kuchni holowanych przez samochody ciężarowe, najczęściej ZIL-130 lub GAZ-66 do miejsc przeznaczenia.

Rys. 9. Rosyjskie kuchnie polowe (zdjęcie z lewej strony - kuchnia KP-130²⁷, na prawo - kuchnia KP-125)

Źródło: [online]. [dostęp: 05.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://www.uralgefest.ru/produce.html>

Brak choćby minimalnego opancerzenia pojazdów holujących kuchnie polowe okazał się w terenie zurbanizowanym - dającym możliwości prowadzenia celnego ognia z broni strzeleckiej na stosunkowo duże odległości - problemem, który w efekcie generował kolejne polegające na tym, że dostawy posiłków były realizowane z opóźnieniami, a w wielu przypadkach dotarcie z żywnością do walczących pododdziałów okazywało się niemożliwe przez dłuższy okres. Dlatego posiłki musiały być przekładane do mniejszych specjalnych pojemników transportowych, w których były przewożone bezpośrednio do miasta przez wcześniej wycofywane z walki transportery opancerzone. Brak opancerzonych pojazdów logistycznych był ciągłym problemem, z którym borykały się rosyjskie służby logistyczne. Sytuacja taka powodowała, że w zakresie żywienia często żołnierze znajdujący się na wysuniętych pozycjach zmuszeni byli do spożywania suchych racji żywnościowych, które w warunkach bojowych prowadzonych w zimie i w tej strefie klimatycznej nie zapewniały minimum potrzebnych kalorii oraz witamin. Stąd początkowy plan zakładający dostarczanie 5000 kcal dziennie odszedł w zapomnienie, głównie z powodu braku opancerzonych i wysoko wyspecjalizowanych pojazdów logistycznych. Brak wspomnianych wyspecjalizowanych pojazdów był powodem także licznych problemów Rosjan związanych z dostarczaniem wystarczającej ilości wody pitnej do walczących pododdziałów, na którą występowało duże zapotrzebowanie. Wprawdzie żołnierze byli wyposażeni w indywidualne tabletki do odkażania wody, ale ich użycie wymagało długiego oczekiwania na efekt, co powodowało, że żołnierze pili wodę nieodkażoną z dostępnych, ale z niesprawdzonych źródeł. Następstwem były liczne wirusowe zapalenia wątroby oraz cholera.

²⁷ Podstawowe dane techniczne kuchni KP-130: przygotowanie posiłku dla 130 osób; pojemność kotłów – 361 l; kuchnia opalana olejem napędowym (ON) lub drewnem (zużycie opału na godzinę pracy: ON – 10 l, drewno – 34 kg); pojemność zbiornika paliwa – 48 l; prędkość maksymalna w pełni załadowanej kuchni – 50 km/h; maksymalna masa – 1740 kg. [online]. [dostęp: 05.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.rbs.ru/vttv/97/firms/c036/e-kp130.htm>

Rys. 10. Żołnierze rosyjscy przygotowujący posiłek na stanowisku ogniowym

Źródło: *Soldiers of the Federal Force grouping cooking*, [online]. [dostęp: 05.03.2009].

Dostępny w Internecie: <http://www.visualrian.com/images/item/11217>

7. ZAOPATRYWANIE W ŚRODKI BOJOWE I MATERIAŁOWE

Prowadzenie działań w środowisku zurbanizowanym (miejskim) wykazało, że oprócz amunicji do broni strzeleckiej i granatów ręcznych, pododdziały piechoty zużywały znaczne ilości granatów dymnych, materiałów wybuchowych, środków oświetlających, amunicji do granatników RPG-7 oraz jednorazowych wyrzutni pocisków przeciwpancernych. Często wykorzystywano granaty z gazem łzawiącym dla zapewnienia sobie możliwości kontynuowania natarcia zarówno wzdłuż ulic, jak i w budynkach. Wielkim problemem okazał się brak na wyposażeniu etatowym pododdziałów szturmowych określonych ilości bosaków i lin, lekkich drabin oraz urządzeń noktowizyjnych. Wiele z tych pozornie niebojowych, ale całkowicie niezbędnych do walki w mieście prostych narzędzi, musiało być niezwłocznie dostarczonych do pododdziałów szturmowych. Rosjanie rozwiązali ten problem poprzez utworzenie mostu powietrznego do Mozdoku. Pomimo tego wciąż największe braki występowały w środkach noktowizyjnych. W związku z tymi brakami Rosjanie używali przenośnych i stałych reflektorów dużej mocy rozświetlających miejsca walk, oślepiając jednocześnie bojowników czeczeńskich. Używanie znacznej liczby moździerzy przez walczące strony było powodem największych strat w stanach osobowych po obu stronach, i jednocześnie generowało ogromne i mające charakter permanentny zapotrzebowanie przez pododdziały szturmowe na amunicję moździerzową, a także na materiały wybuchowe i środki dymne. Pododdziały artylerii były używane do bezpośredniego wsparcia walczących wojsk. Jak podają autorzy studium analitycznego L. W. Grau i T. L. Thomas pt: *” Soft Log and Concrete Canyons: Russian Urban Combat Logistics in Grozny”* opublikowanej w *Marine Corps Gazette* w 1999 r. - „...to jeden na pięć pocisków wystrzelonych przez artylerię był albo pociskiem dymnym, albo pociskiem fosforowym, więc powodowało to znaczne zużycie tego rodzaju amunicji. Zastony dymne stawiane pociskami fosforowymi maskowały ruch pododdziałów ale wydzielany przez nie biały dym miał ogromną wadę w walce w mieście bowiem przenikał przez filtry masek przeciwgazowych”. Używanie pocisków fosforowych było niezgodne z konwencją podpisaną między innymi przez Rosjan w 1980 roku, która zakazuje użycia fosforu i napalmu w rejonach walk, gdzie schroniła się ludność cywilna²⁸. W dostępnej literaturze nie znaleziono opisów działania fosforu w Groznm, ale są znane efekty stosowania tej broni przez Armię Amerykańską

²⁸ M. Rybaczyk: *Czas apokalipsy*. [w:] „Przekrój” nr 49/2005.

podczas walk z powstańcami Al. Sadra w Falludży. Jak podaje M. Rybaczyk, autor artykułu „Czas apokalipsy” opublikowanego w Przekroju nr 49/2005 r. „...w zamkniętym mieście odłamki fosforowych bomb paliły skórę i trawiły tkankę aż do kości, bez trudu topiąc mięśnie. Fosforowy dym dusił ofiary w promieniu ponad 100 metrów, wypalając im żywcem płuca i oczy, niszcząc wątrobę, serce i nerki. Tak zginęły setki, a być może tysiące Irakijczyków, którzy zostali w Falludży wraz z tysiącami islamskich bojowników”.

Jednym z bardziej efektywnych rosyjskich środków ogniowych w walkach prowadzonych na terenie miasta okazał się sędziwy ZSU 23-4 – lekko opancerzony samobieżny przeciwlotniczy zestaw artyleryjski, który z czterech 23 mm luf wystrzeliwał do 3200 pocisków na minutę. System podnoszenia luf i obrotu wieży w ZSU 23-4, jak i w jego nowoczesnym odpowiedniku - 2S6 „Tunguska” czynił z nich doskonałą broń do prowadzenia walki w mieście. Jednak utrzymanie odpowiedniego poziomu zapasów taktycznych amunicji 23 i 30 mm było ciągłym problemem dla pododdziałów logistycznych wynikającym z braku możliwości bezpiecznego dotarcia do miasta transportów z amunicją nie tylko do tych zestawów artyleryjskich.

Rys. 11. Artyleryjsko - rakietowy system obrony przeciwlotniczej 2S6 „Tunguska”²⁹

Źródło: [online]. [dostęp: 05.03.2009]. Dostępny w Internecie:
http://web.bg.uw.edu.pl/welw/military.pl/syst_p_lotnicze/mieszane/2s6-tunguska/index.html

Materiały pędne i smary, jak w każdej nowoczesnej armii, są środkiem zaopatrzenia decydującym o sprawności funkcjonowania wojsk i to nie tylko w obszarze operacyjnym, ale także logistycznym. W czasie walk o Grozny Rosjanie zużyli ponad

²⁹ *Tunguska* jest artyleryjsko - rakietowym systemem obrony przeciwlotniczej przeznaczonym do niszczenia celów powietrznych na małych wysokościach. Może atakować cele zarówno podczas postoju, jak i co ważniejsze - w ruchu. Cele na dalszych odległościach są zwalczane za pomocą rakiet, zaś na bliższych za pomocą dwóch działek kalibru 30 mm. Może atakować zarówno szybkie samoloty jak i śmigłowce. W sytuacji awaryjnej może być także wykorzystany do zwalczania lekkich pojazdów opancerzonych i piechoty. *Tunguska* uzbrojona jest w osiem rakiet 9M311-M1 (NATO: SA-19 Grison). Rakieta jest naprowadzana półautomatycznie przez radar w wiązce naprowadzania za pomocą komend radiowych. Waży 40 kg i zawiera 9 kg głowicę odłamkową. Ma 2,5 m długości, średnicę 170 mm i rozpiętość skrzydeł 220 mm. Podąża do celu z prędkością 900 m/s. Może atakować cele powietrzne z odległości od 15 do 10000 m, zaś lądowe od 15 do 6000 m. Szybkostrzelność armat 30mm wynosi 4800 pocisków na min. Por.: [online]. [dostęp: 05.03.2009]. Dostępny w Internecie: http://web.bg.uw.edu.pl/welw/military.pl/syst_p_lotnicze..., op. cit.

200000 ton mps³⁰. Przy tak dużym zapotrzebowaniu na paliwa, szczególnie przydatnym uzupełniającym źródłem zaopatrzenia okazały się zdobyte przez Rosjan magazyny mps na terenie Czeczenii. Jednak podobnie jak z amunicją, zasadniczym problemem było bezpieczne przemieszczanie zapasów taktycznych mps bezpośrednio do rejonów, gdzie prowadzono walki. Zatem odtwarzanie zużywanych podczas walki zapasów taktycznych amunicji i paliw w środkach bojowych bezpośrednio na stanowiskach ogniowych wymagało zaangażowania wielu żołnierzy noszących kanistry oraz skrzynie z amunicją, które były dostarczane w rejon stanowisk wozami bojowymi lub były noszone z miejsc, do których mogły w miarę bezpiecznie docierać pojazdy logistyczne - miejsc zwykle znacznie oddalonych od stanowisk ogniowych. Był to bardzo żmudny i niebezpieczny proces realizowany zwykle w nocy. Z kolei dowódcy z oczywistych taktycznych powodów unikali stosowania sposobów uzupełniania amunicji i mps polegających na kolejnym wycofywaniu w rejon pododdziałów logistycznych wozów bojowych. Jak podają autorzy cytowanej już pracy *„Soft Log and Concrete Canyons: Russian...”* - „...wysunięte pododdziały nie zawsze otrzymywały precyzyjne informacje, że będą tylko wycofane w celu uzupełnienia środków materiałowych i dowódcy zaistniałą sytuację interpretowali jako ogólne wycofanie z walki co mocno komplikowało proces dowodzenia”.

8. ZABEZPIECZENIE TRANSPORTOWE

Transport w każdej wojnie odgrywa kluczową rolę, bowiem bez odpowiedniej liczby wydajnych środków transportu kolejowego, lotniczego i samochodowego nie można skutecznie zabezpieczyć potrzeb materiałowych oraz ewakuacyjnych walczących wojsk w obszarze operacji. Jednak obok odpowiedniej liczby środków transportowych niezbędna jest odpowiednia infrastruktura kolejowa, lotniskowa i drogowa oraz specjalistyczny sprzęt przeładunkowy, a także wyspecjalizowane pododdziały regulacji ruchu i naprawy uszkodzonych elementów liniowych i punktowych infrastruktury komunikacyjnej. Rosyjscy planiści przygotowujący operację w Czeczenii dokonali w zasadzie dobrego zbilansowania potrzeb transportowych do obszaru operacji z potrzebami materiałowymi i ewakuacyjnymi generowanymi przez walczące wojska, wydzielając adekwatną do tych potrzeb liczbę głównych szlaków komunikacyjnych, o odpowiedniej przepustowości – po jednym na każdy kierunek działań (rys. 9). Przepustowość głównych szlaków komunikacyjnych na kierunkach operacyjnych uwzględniała także potrzeby w zakresie przemieszczania dodatkowych sił wraz z ich elementami logistycznymi w sytuacji wystąpienia „zakłóceń operacyjnych (niepowodzeń)”. Rosjanie skierowali do obsługi ładunków i ewakuacji odpowiednią liczbę różnego rodzaju środków transportowych - głównie kolejowych, a także urządzeń do prowadzenia przeładunków.

Ładunki masowe na dalekich dystansach - do obszaru operacji były w większości realizowane drogą kolejową jako najbardziej wydajną, ale za to mało elastyczną oraz transportem powietrznym, który okazał się niezastąpionym w sytuacjach występowania tzw. „nagłych” potrzeb. Jak podają autorzy cytowanego studium *„Soft Log and Concrete Canyons: Russian...”* - „... w realizację dostaw było zaangażowane praktycznie całe rosyjskie Militarne Lotnictwo Transportowe oraz dodatkowo komercyjne środki transportu lotniczego, a uderzenia bojowników czeczeńskich na kolejowe ciągi komunikacyjne spowodowały to, że Wojska Kolejowe musiały odbudować aż 260 km torów i oczy-

³⁰ W. Lester Grau, L. Timothy Thomas: *Soft Log and Concrete Canyons...*, op. cit.

ścić z min kolejne 70 km oraz wykonać liczne remonty zniszczonych zwrotnic, a także trakcji elektrycznej”.

Liczne zniszczenia na kolejowych ciągach komunikacyjnych zmuszały rosyjskich dowódców do wydzielenia znacznych sił w celu ochrony infrastruktury głównie liniowej, a także transportów zarówno przed ostrzałem moździerzowym, artyleryjskim, jak i snajperskim. Ograniczona możliwość dywersyfikacji transportu zarówno do obszaru, jak i w samym obszarze operacyjnym, wynikająca ze stosunkowo niewielkiej liczby dróg, o przebiegu wyznaczonym przez naturalne ukształtowanie terenu w tej części Rosji (dolina Sunży i Tereku) nie dawała organom transportowym możliwości zwiększenia bezpieczeństwa dostaw poprzez znaczne zróżnicowanie kierunków przepływu strumieni zaopatrzenia.

Natomiast już bezpośrednio w obszarze prowadzenia operacji przez Rosyjskie Wojska Lądowe podstawą w zakresie przemieszczania stanów osobowych niektórych jednostek bojowych, środków bojowych i materiałowych, a także prowadzenia ewakuacji medycznej był transport kołowy. Podczas krótkiego okresu „przygotowawczego” do bezpośredniego szturmu na Grozny (11 – 30 grudzień 1994 r.) 2850 pojazdów ciężarowych dalekiego zasięgu wystarczało do wsparcia działania wojsk w obszarze operacji, ale już w czasie bezpośrednich walk o Grozny zapotrzebowanie na pojazdy tego typu wzrosło dwukrotnie do 6700³¹. Tak duży wzrost zapotrzebowania na pojazdy ciężarowe w stosunkowo krótkim czasie może świadczyć o znacznym niedoszacowaniu operacyjno – taktycznym. W związku z tak dużą liczbą pojazdów potrzebnych do realizacji tylko zadań transportowych w obszarze operacji bez uwzględnienia potrzeb w zakresie przemieszczania się innego sprzętu: bojowego, ewakuacyjnego i łączności, doprowadziło do pojawienia się znacznych problemów w zakresie kontroli (regulacji) ruchu na drogach manewru wojsk i odwodów oraz na drogach dowozu i ewakuacji. Rosjanie planując operację, nie wzięli pod uwagę własnych doświadczeń z Afganistanu, gdzie potrzeby w zakresie kontroli i regulacji ruchu na drogach były tak duże, że do koordynacji zabezpieczenia transportowego 40 Armii trzeba było wydzielić wyspecjalizowaną brygadę. W rezultacie pojawienia się problemów związanych z uporządkowaniem ruchu w obszarze operacji, Rosjanie utworzyli *ad hoc* brygadę regulacji, która swoim działaniem pozwoliła zoptymalizować przepustowość szlaków komunikacyjno - zaopatrzeniowych³². Jak pokazują rosyjskie doświadczenia - dbałość o szeroko rozumianą kontrolę ruchu w obszarze operacji jest warunkiem koniecznym do zapewnienia płynności transportowej pozwalającej nie tylko skutecznie zabezpieczać logistycznie walczące wojska, ale także skutecznie realizować manewr elementami ugrupowania operacyjnego (bojowego).

Walki w Groznych pokazały szereg problemów związanych nie tylko z organizacją transportu, ale także w obszarze sprzętowym, szczególnie zaś jeśli chodzi o zdolność do przetrwania pojazdów głównie „zaopatrzeniowych” w strefie taktycznej. Używane przez armię rosyjską w systemie zaopatrzeniowym pojazdy ciężarowe najczęściej typu ZIL, URAL, KAMAZ i GAZ były nieopancerzone, i tym samym zupełnie nieprzydatne do realiów walki w mieście. Brak opancerzonych pojazdów ciężarowych generował liczne problemy związane z tym, że różnego rodzaju środki zaopatrzenia

³¹ W. Lester Grau, L. Timothy Thomas: *Soft Log and Concrete Canyons...*, op. cit.

³² Ibidem.

odgrywające kluczową rolę w systemie walki docierały tylko do pewnych „bezpiecznych” punktów, gdzie następnie musiały być przeładowywane na transportery opancerzone uprzednio wycofane z walki. Wozy opancerzone dysponują oczywiście niewielką przestrzenią ładunkową, w związku z tym musiały wykonywać po kilka kursów, aby przemieścić ładunek z jednej tylko ciężarówki. Sytuacja ta powodowała konieczność wycofywania z walki wozów bojowych na niedopuszczalnie długi czas, co powodowało okresowe „zmiękczenie” własnego systemu walki. Oznaczało to, że dowódcy zamiast wykorzystywać maksymalną liczbę środków opancerzonych do realizacji zadań bojowych, musieli je wydzielać do wykonywania zadań logistycznych, co znacznie obniżało ich potencjalną efektywność bojową. Opancerzone wozy bojowe wykonywały nie tylko zadania związane z dowozem amunicji, żywności i wody, ale także prowadziły ewakuację medyczną. Sytuacja ta powodowała, że nieustannie występowało zapotrzebowanie na pojazd, który mógłby skutecznie realizować zadania transportowo - zaopatrzeniowe na rzecz pododdziałów będących w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem. Rosjanie próbowali rozwiązywać ten problem poprzez doraźne opancerzanie pojazdów ciężarowych podręcznymi materiałami (rys. 12).

Rys. 12. Wykorzystywane przez wojska Federacji Rosyjskiej ciężarówki nie były opancerzone, z tego względu żołnierze sami je dopancerali

Źródło:[online]. [dostęp: 08.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://i049.radikal.ru/0801/e5/34c532af3420.jpg> oraz
<http://i026.radikal.ru/0801/a1/377659b0fdbd.jpg>

Brak odpowiednio opancerzonych pojazdów transportowych generował jeszcze jeden istotny problem wynikający bezpośrednio z mocno ograniczonej przestrzeni ładunkowej na zewnątrz rosyjskich pojazdów opancerzonych. Bezpośrednią konsekwencją tego faktu było to, że namioty, śpiwory, zestawy naprawcze, kuchenki załóg i inne podobne indywidualne wyposażenie socjalne żołnierzy było przewożone przez pojazdy ciężarowe, które podobnie jak pojazdy z pododdziałów logistycznych nie mogły dotrzeć do wojsk realizujących zadania w styczności z przeciwnikiem. Walczący żołnierze pozostawali bez indywidualnego wyposażenia nawet przez kilka dni. Sytuacja taka miała oczywisty negatywny wpływ nie tylko na kondycję psychiczną żołnierzy, ale i także fizyczną, bowiem np. brak śpiworów uniemożliwiał w warunkach zimowych efektywny wypoczynek w mocno ograniczonym z powodów bojowych czasie.

Rosjanie wyciągnęli wnioski z sytuacji transportowej, jaka miała miejsce podczas operacji w Czeczenii i rozpoczęli prace zmierzające do konstrukcyjnego opraco-

wania opancerzonych wersji pojazdów logistycznych. Efektem tych prac, trwających około 10 lat, prowadzonych przez wytwórnie URAL i KAMAZ było konstrukcyjne opracowanie i wdrożenie do seryjnej produkcji dwóch rodzin pojazdów: MOTOWOZ produkowanych przez wytwórnię URAL oraz MUSTANG produkowanych przez wytwórnię KAMAZ. W 2005 roku konstrukcje z obu rodzin przyjęto jako pojazdy bazowe stanowiące zasadnicze wyposażenie SZ FR w segmencie pojazdów ciężarowych. Rodzina pojazdów MOTOWOZ to gama pojazdów ciężarowych, którą tworzą trzy bazowe jednostki URALA: URAL - 43206 (4x4), URAL - 4320-31³³ (rys. nr 14) i URAL 5323 (8x8). Natomiast rodzinę MUSTANGÓW tworzą pojazdy KAMAZ 4350 (4x4), 5350 (6x6) i 6350 (8x8). W obu grupach funkcjonalnych pojazdów, w celu uproszczenia systemu zarządzania zapasami części zamiennych oraz tworzenia wydajnego mobilnego zaplecza obsługowo remontowego zunifikowano³⁴ około 85% części i podzespołów³⁵. Z punktu widzenia potrzeb SZ jest to oczywiście rozwiązanie optymalne. Należy jednak zauważyć, że Rosjanie nie dokonali w tym zakresie znaczącego przełomu, ponieważ taki sposób podejścia do rozwiązywania problemów z pojazdami ciężarowymi, w tym głównie do zastosowań logistycznych w strefie taktycznej zaprezentowali Amerykanie, uruchamiając w 1989 roku program PLS (Palletised Load System). Rodziną pojazdów tworzących ten wydajny transportowo (autonomiczna obsługa kontenerowych jednostek ładunkowych) i trakcyjnie system o wysokich walorach odpornościowych na oddziaływanie bojowe przeciwnika są pojazdy firmy OSHKOSH³⁶.

Rosyjskie braki w zakresie opancerzonych pojazdów transportowych do obsługi ładunków w podsystemie materiałowym nie były jedynym problemem w czasie wojny w Czeczenii, bowiem boleśnie odczuwano także braki w zakresie opancerzonych pojazdów do zastosowań patrolowych i dowódczych. Powszechnie używane przez Armię Rosyjską do tych celów pojazdy typu UAZ 469B były nieustannie narażone na skuteczne oddziaływanie ogniowe przeciwnika.

---

³³ *Ural-4320-31* - opancerzono kabinę włącznie z drzwiami ewakuacyjnymi. Dodatkowo zastosowano otwory strzelnicze w drzwiach. Zrezygnowano z jednego siedzenia wewnątrz kabiny. Jego miejsce zajęły urządzenia noktowizyjne, chemiczne, radiowe itp. Na dachu zamontowano urządzenie grzewcze z filtrem - wentylatorem. Przestrzeń ładunkową zajmują ławki dla około 20 żołnierzy piechoty. Zarówno tył jak i ściany przestrzeni ładunkowej w wersji do przewozu ludzi również zabezpieczono stalowymi płytami. *Dane techniczne*: napęd 6x6, waga 7880 kg, maksymalna prędkość 82 km/h, silnik: JAMZ-238 diesel, pojemność zbiornika paliwa 300 + 60 litrów w kanistrach, prześwit 400 mm. Por.: strona internetowa: [online]. [dostęp: 01.04.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.vm.aganet.pl/...>, op. cit.

³⁴ *Unifikacją* nazywamy stosowanie w różnych częściach maszyny tych samych elementów lub ich zespołów, co zmniejsza ich różnorodność. [online]. [dostęp: 01.04.2009]. Dostępny w Internecie: [http://www.wikipedia.org/wiki/unifikacja_\(maszynoznastwo\)](http://www.wikipedia.org/wiki/unifikacja_(maszynoznastwo))

³⁵ [online]. [dostęp: 12.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.altair.com.pl/start-1270>

³⁶ W latach osiemdziesiątych XX w. wojska lądowe USA zapoczątkowały program wojskowego systemu przemieszczania ładunków spaletyzowanych nazywany PLS. W styczniu 1989 roku po zakończeniu prób techniczno-trakcyjnych wybrano pojazdy firmy Oshkosh Truck Corporation. Wielką rodzinę pojazdów Oshkosh tworzą wozy wsparcia taktycznego, wsparcia bojowego oraz pojazdy do szczególnie forsownych zadań.

Rys. 13. Nowa generacja opancerzonych pojazdów URAL 4320-31

Źródło: [online]. [dostęp: 09.03.2009]. Dostępny w Internecie:
http://www.vm.aganet.pl/readarticle.php?article_id=1005

Doświadczenia wyniesione przez Rosjan z Czeczenii wpłynęły na decyzję o podjęciu prac przez przemysł, których efektem miał być pojazd patrolowo - dowódczy do zastosowań w strefie taktycznej, charakteryzujący się wysoką mobilnością, ładownością oraz dużą bojową żywotnością. Efektem trwających kilka lat prac konstrukcyjno - wdrożeniowych był nowy jakościowo pojazd taktyczny do zadań patrolowych i dowódczych GAZ – 2330 „Tiger”³⁷ (rys. nr 14).

Rys. 14. Pojazd UAZ 439B z improwizowanym dopancerzeniem (zdjęcie z lewej) oraz GAZ – 2330 „Tiger”

Źródło: [online]. [dostęp: 08.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://i046.radikal.ru/0801/85/192679880558.jpg>, oraz <http://jalopnik.com/400207/the-ten-fiercest-russian-military-vehicles-of-all-time>

9. REMONT I OBSŁUGIWANIE SPRZĘTU

Utrzymanie UiSW w ciągłej sprawności bojowej szczególnie podczas działań prowadzonych w ekstremalnych warunkach eksploatacyjnych wymaga zaangażowania znacznej liczby sprzętu i personelu technicznego do prowadzenia obsługiwań, rozpoznania i ewakuacji technicznej, remontów, a także zaopatrywania w części wymienne i materiały eksploatacyjne. Pomimo tego, że rosyjskie UiSW było tak zaprojektowane,

³⁷ GAZ – 2330 „Tiger – po raz pierwszy został zaprezentowany w czasie międzynarodowej wystawy uzbrojenia IDEX 2001 w Abu Dhabi. Pojazd jest zaprojektowany do przewozu żołnierzy i ładunku w różnych warunkach drogowych i terenowych. Może przewozić w przestrzeni ładunkowej 4 żołnierzy oraz od 500 kg do 1000 kg ładunku lub w wersji transportowej 1,5 tony ładunku. Pojazd jest wyposażony w klimatyzację oraz niezależny system ogrzewania. Por.: [online]. [dostęp: 29.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.snariad.ru/en/armorauto/%D1%82%D0%B8%D0%B3%D1%80/>

aby minimalizować częstotliwość i pracochłonność czynności obsługowych³⁸, to realia bojowe, a także środowisko operacyjne oraz pora roku powodowały, że liczba technicznych strat bojowych i eksploatacyjnych przewyższała normy przyjęte dla walki konwencjonalnej³⁹.

Według rosyjskich regulaminów uszkodzone UiSW należało ewakuować do wyznaczonych punktów zbiórki i dopiero w te miejsca przegrupować jednostki remontowe. Z zasady nie przewidywano ewakuacji uszkodzonego sprzętu na tyły ugrupowania bojowego. To co mogło być w szybki sposób naprawione, przekazywano do remontu, natomiast pozostały uszkodzony sprzęt należało pozostawić lub wykorzystać na części zamienne⁴⁰.

W ciągu dwumiesięcznych walk w Groznm wysunięte pododdziały remontowe usprawniły, przywracając do walki 217 pojazdów opancerzonych, natomiast pozostałe (główne) elementy remontowe usprawniły 404 pojazdy, a 225 spisano z ewidencji jako nienadające się do naprawy. Tak więc około 846 (38%) z 2221 opancerzonych pojazdów zaangażowanych do walk w jej rozwiniętej fazie, gdzie zasadnicze siły zostały wzmocnione różnymi odwodami w pewnych przedziałach czasu, było wyłączonych z działań⁴¹. Zsumowanie średniej liczby wozów bojowych czasowo wydzielanych do realizacji zadań logistycznych (transport amunicji, mps, środków żywnościowych oraz wody) z liczbą pojazdów niesprawnych powodowało, że rosyjscy dowódcy w okresie dwumiesięcznych walk w Groznm do bezpośredniej walki mogli średnio angażować zaledwie 40% swojego etatowego opancerzonego potencjału ogniowego.

Wraz z wysokim progiem wzrostu potrzeb obsługowo - remontowych, Rosjanie sformowali dodatkowo trzy bataliony oraz dwa oddziały remontowe jako uzupełnienie etatowych możliwości w tym zakresie sił bezpośrednio zaangażowanych w walkach. Dało to możliwość zorganizowania trzech punktów zbiórki uszkodzonego sprzętu – po jednym na każdej osi prowadzonych działań. Na zachodzie tyłowy punkt remontowy był rozwinięty we Władykaukazie, w momencie, gdy przed nim była rozlokowana szkoląca się dywizja powietrzno – desantowa. Na północy tyłowy punkt remontowy rozwinięto w Mozdoku, przed którym była rozmieszczona szkoląca się brygada zmechanizowana, zaś na wschodzie Rosjanie rozmieścili trzy wysunięte punkty remontowe razem ze szkolącą się dywizją zmechanizowaną, pułkiem powietrzno – desantowym i pułkiem zmechanizowanym⁴². W styczniu 1995 roku dodatkowo rozwinięte elementy remontowe obsłużyły i naprawiły 1286 pojazdów, które powróciły do swoich pododdziałów. Liczba ta obejmowała 404 pojazdy opancerzone, 789 pojazdów kołowych i 75 zestawów artyleryjskich. Ponadto wyewakuowano 259 uszkodzonych pojazdów opancerzonych z Groznego (rys. 15).

³⁸ R. Bonds: *Ilustrowany przewodnik po uzbrojeniu radzieckich wojsk lądowych*. Przełożył J. Kozłowski, Bellona, Warszawa 1999, s. 156.

³⁹ W. Lester Grau, L. Timothy Thomas: *Soft Log and Concrete Canyons...*, op. cit.

⁴⁰ Por.: R. Bonds: *Ilustrowany...*, op. cit., s. 156.

⁴¹ W. Lester Grau, L. Timothy Thomas: *Soft Log and Concrete Canyons...*, op. cit.

⁴² Ibidem.

Rys. 15. Mobilny element służb technicznych przygotowujący zniszczony pojazd do ewakuacji z ruin Groznego

Źródło: *Federal troops getting ready to removed destroyed vehicles from ruined Grozny*, [online]. [dostęp: 05.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.visualrian.com/images/item/23593>

Z powodu zastosowania skomplikowanych systemów kierowania ogniem oraz automatów ładowania amunicji w czołgach i BWP, około 26% z ogólnej liczby uszkodzonych wozów musiało zostać naprawionych przez przedstawicieli zakładów produkcyjnych⁴³.

Problemy ze stratami eksploatacyjnymi i bojowymi w czasie operacji nie były jedynymi, bowiem według danych zebranych przez autorów cytowanego już studium „*Soft Log and Concrete Canyons: Russian...*” - „...Rosjanom brakowało środków finansowych na naprawy sprzętu jeszcze przed rozpoczęciem działań, bowiem aż 646 środków bojowych (338 pojazdów kołowych, 217 pojazdów opancerzonych, 41 środków artyleryjskich) wymagało wykonania remontów w różnym zakresie jeszcze przed rozpoczęciem operacji. Sytuacja ta wygenerowała olbrzymie zapotrzebowanie na części zamienne i materiały eksploatacyjne już w chwili rozpoczęcia operacji. Do usprawnienia tak dużej liczby sprzętu potrzeba było 573 ton części wymiennych i akcesoriów do wozów bojowych, 605 ton części wymiennych i akcesoriów do pojazdów kołowych oraz 60 ton części wymiennych i akcesoriów do środków artyleryjskich”.

Na bazie doświadczeń wyniesionych z działań w Groznych dowództwo rosyjskie doszło w obszarze technicznym do zaskakującego, w pewnym sensie, wniosku że ogromne zużycie paliwa przez czołgi T-80 wyposażone w silniki turbinowe po zestawieniu z ich średnimi osiągnięciami nie predysponują tej jednostki napędowej do dalszego stosowania, w efekcie porzucono produkcję turbin gazowych do tego typu czołgów.

Przedstawione doświadczenia rosyjskie wyniesione z działań w Czeczenii podobnie jak i amerykańskie zdobyte podczas operacji „Pustynna Burza” w 1991 roku pokazują, że organizacja eksploatacji dużej liczby niezwykle złożonego pod względem konstrukcyjnym sprzętu bojowego prowadzonej w „trudnych” warunkach atmosferycznych, terenowych i bojowych wymaga nade wszystko wiarygodnego prognozowania strat na etapie planowania działań. Popętnienie bowiem błędów planistycznych na tym etapie, polegających głównie na niedoszacowaniu potencjalnych strat technicznych, a następnie niewłaściwe ich zbilansowanie z możliwościami obsługowo - remontowymi

⁴³ Ibidem.

i ewakuacyjnymi mobilnego potencjału zaangażowanego do zabezpieczenia działań, a także z możliwościami w zakresie zaopatrywania w części zamienne i materiały eksploatacyjne generuje problemy polegające na tym, że w niedopuszczalnie szybkim tempie obniża się potencjał bojowy jednostek zaangażowanych do bezpośredniej walki.

Na podstawie przedstawionych danych z obszaru technicznego można wyprowadzić wniosek, że sprawnie działający logistyczny podsystem techniczny może wręcz tworzyć przewagę nad przeciwnikiem w wyniku niedopuszczenia do powstawania innych strat jak tylko trudne do uniknięcia straty bojowe, które z kolei sprawnie „obsługiwane” w dynamice działań nie powodują obniżenia się sprzętowego potencjału walczących wojsk poniżej wartości krytycznych. Duża liczba awarii sprzętu bojowego jeszcze przed rozpoczęciem operacji (646 jednostek sprzętowych) może świadczyć o niskim poziomie kultury technicznej bezpośrednich użytkowników, a także o problemach organizacyjnych w rosyjskich służbach technicznych.

10. ZABEZPIECZENIE MEDYCZNE

Zabezpieczenie medyczne działań bojowych prowadzonych w środowisku zurbanizowanym nabiera szczególnego znaczenia, bowiem wyspecjalizowane pododdziały wojskowej służby zdrowia muszą się koncentrować nie tylko na wyszukiwaniu, ewakuacji i zaopatrywaniu rannych oraz chorych żołnierzy, ale także na zabezpieczeniu potrzeb w tym zakresie ludności cywilnej. Niezwykle istotnym przedsięwzięciem dla służb medycznych w zurbanizowanym środowisku walki jest zapobieganie i reagowanie na wszelkiego typu choroby zakaźne.

Rosjanie planując operację w Czeczenii, bardzo poważnie potraktowali kwestie medyczne, o czym może świadczyć fakt, że trzy tygodnie przed „wejściem” do Czeczenii przeprowadzono szkolenie specjalne dla oddziałów medycznych we wszystkich okręgach wojskowych, po czym aż cztery z tych oddziałów zostały przerzucone do Czeczenii w celu zabezpieczenia manewru jednostek oraz uzupełnienia ich etatowych elementów medycznych⁴⁴.

Pobieżna nawet analiza struktur organizacyjnych rosyjskiej wojskowej służby zdrowia szczebla taktycznego pokazuje, że powinna ona gwarantować szybką i dobrą opiekę nad rannymi. Wyspecjalizowane elementy medyczne z najniższego poziomu taktycznego - lekarz i sekcja medyczna wyposażona w opancerzone pojazdy ewakuacyjne etatowo występujące na poziomie batalionu oraz asystent lekarza na poziomie kompanii, teoretycznie powinny przy przewidywanym poziomie medycznych strat bojowych gwarantować szybką dostępność dla rannych żołnierzy pierwszej pomocy. Natomiast specjalistycznej pomocy medycznej udzielano na poziomie wysuniętych oddziałowych elementów opatrunkowych obsługiwanych przez lekarzy chirurgów, anestezjologów i wyspecjalizowany personel średni.

Wojska rosyjskie do ewakuacji rannych i chorych żołnierzy wykorzystywały swój konwencjonalny system obsługiwany przez opancerzone wozy ewakuacji medycznej (rys. 16), traktując ewakuację drogą lądową jako najszybszą i najbezpieczniejszą jej formę.

---

⁴⁴ W. Lester Grau , A. William Jorgensen: *Viral hepatitis and the Russian war in Chechnya*, [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.army.mil/fmsso/documents/hepatiti/hepatiti.htm>

Rys. 16. BTR- 80⁴⁵ w wersji medycznej wykorzystywany przez SZ FR w Czeczenii

Źródło: [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie:

<http://www.army-guide.com/eng/product1994.html?PHPSESSID=49961,BTR80>

Walki w Groznm w pełni potwierdziły potrzebę wykorzystania specjalnie zaprojektowanych i opancerzonych pojazdów ewakuacji medycznej, bowiem bojownicy nie bacząc na znak Czerwonego Krzyża ostrzeliwali nie tylko pojazdy ewakuacyjne, ale także punkty opatrunkowe, które trzeba było rozwijać w piwnicach lub w dobrze rozbudowanych pod względem inżynieryjnym miejscach. Do ewakuacji pacjentów wymagających szybkiej specjalistycznej opieki medycznej Rosjanie początkowo wykorzystywali śmigłowce ewakuacyjne, którymi transportowano rannych żołnierzy do punktów opatrunkowych (szpitali polowych) szczybla operacyjnego. Szybko jednak się okazało, że ewakuacja drogą powietrzną nie mogła być tak często wykorzystywana jak w Afganistanie, bowiem bojownicy zaczęli niemal „metodycznie” zestrzeliwać śmigłowce medyczne. Natomiast do ewakuacji rannych żołnierzy wymagających szybkiej, specjalistycznej i długotrwałej opieki medycznej w wyspecjalizowanych szpitalach typu stacjonarnego wykorzystywano transport lotniczy.

11. STRATY MEDYCZNE

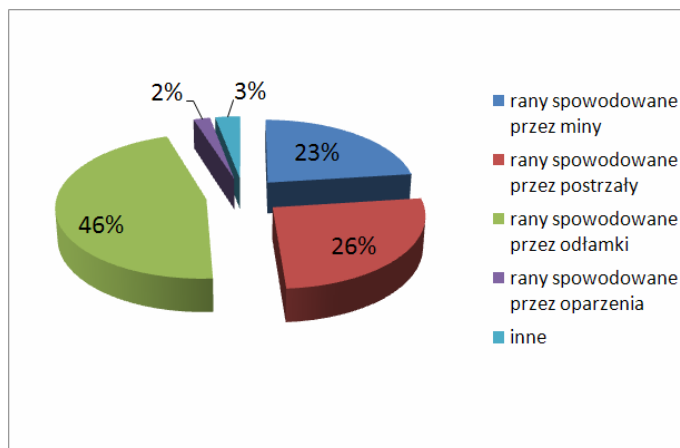
Specyfika walki prowadzonej w środowisku zurbanizowanym z mocno zdeterminowanym przeciwnikiem spowodowała inny procentowy rozkład strat medycznych według typów uszkodzeń ciała niż uśrednione dane zebrane przez Czerwony Krzyż. Statystyki tej organizacji opracowane na podstawie danych z niektórych współcześnie prowadzonych konfliktów pokazują „typowy” dla wojen o charakterze konwencjonalnym rozkład strat medycznych (rys. 17).

Natomiast według danych zdobytych przez autorów Mr. Lester W. Grau i Williama A. Jorgensena i opublikowanych w *U.S. Army Medical Department Journal* w roku 1997 pt: *Viral hepatitis and the Russian war in Chechnya* rozkład strat medycznych według typów uszkodzeń ciała podczas walk w Groznm kształtował się następująco: „...większość ran była wynikiem **oparzeń** oraz ran powodowanych odłamkami pocisków mózdzierzowych. Natomiast większość ofiar - tych którzy zostali zabici lub zmarli w wyniku ran, to był skutek bezpośrednich trafień w głowę lub klatkę piersiową. Pod-

⁴⁵ BTR-80 – jest rosyjskim transporterem opancerzonym, wyposażonym w silnik wysokoprężny o mocy 260 KM. Masa bojowa pojazdu wynosi 13,6 t. Prędkość maksymalna 80 km/h, zasięg 600 km. Pojazdy występowały w wielu wersjach. Wersje medyczne obejmowały: BMM-1 - opancerzony ambulans przeznaczony do ewakuacji rannych, BMM-2 - opancerzony ambulans pełniący rolę batalionowego punktu medycznego, BMM-3 - opancerzony ambulans mieszczący polową salę operacyjną. Por.: [online]. [dostęp: 29.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://pl.wikipedia.org/wiki/BTR-80>

czas, gdy „normalny” stosunek rannych do zabitych wynosi 3:1 lub 4:1⁴⁶, to w walkach o Grozny był on inny i wynosił 3 osoby zabite na każdych czterech rannych. Ten stosunek był prawdopodobnie wypaczony i zastanawiające jest to, że wielu rannych nie mogło dotrzeć do punktów medycznych i otrzymać pierwszej pomocy na czas. Rzeczywisty początkowy stosunek wynosił prawdopodobnie 2 rannych na jednego zabitego”.

Rys. 17. Procentowy rozkład uszkodzeń ciała u rannych w niektórych konfliktach zbrojnych według danych Czerwonego Krzyża

Źródło: Opracowanie własne na podstawie W. Lester Grau, L. Timothy Thomas: *Soft Log and Concrete Canyons...*, op. cit.

Należy sadzić, że jedną z wielu potencjalnych przyczyn niekorzystnego stosunku zabitych do rannych był fakt, że strzelcy wyborowi skutecznie oddziaływający ogniowo na drogi ewakuacyjne uniemożliwiali podjęcie natychmiastowej ewakuacji rannych, z którą często czekano aż do zapadnięcia zmroku, co oczywiście zwiększało odsetek medycznych strat bezpowrotnych. Ponadto, o czym już wspomiano, bojownicy czeczeńscy łamiąc elementarne zasady prawa wojennego, prowadzili ogień bezpośredni do lądowych, i powietrznych środków ewakuacji medycznej oznaczonych znakiem Czerwonego Krzyża.

Innym problemem z zakresu strat medycznych, z jakim borykały się wojska rosyjskie, były choroby zakaźne. Żołnierze odczuwający braki wody pitnej, czystych ubrań, ciepłych posiłków oraz środków utrzymania higieny osobistej, które były, jak już wspomiano, powodowane brakiem możliwości bezpiecznego ich dostarczenia do walczących pododdziałów przez logistykę, często chorowali na wirusowe zapalenie wątroby oraz niezwykle groźne: cholere, czerwonkę bakteryjną, zapalenie jelita cienkiego i okrężnicy, błonicę, złośliwy wąglik i dżumę⁴⁷.

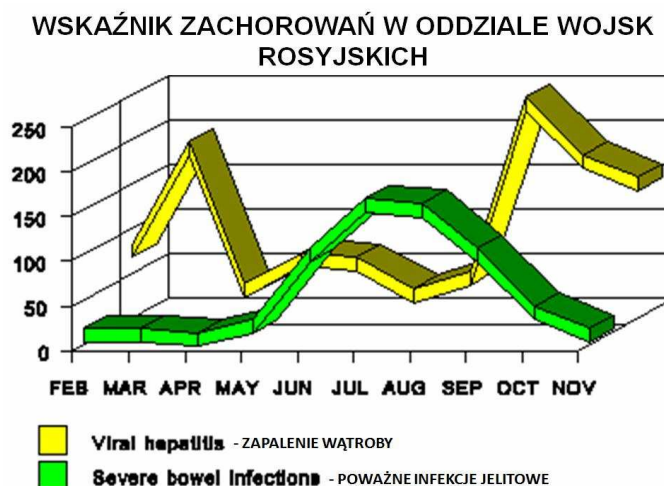
Jak podają dalej autorzy pracy „*Viral hepatitis...*” - „...w jednym z oddziałów bojowych odnotowano 240 jednoczesnych przypadków wirusowego zapalenia wątroby. Od

⁴⁶ Przedstawiony przez cytowanych autorów stosunek rannych do zabitych jest przyjmowany do kalkulacji medycznych w NATO na podstawie AD85-8: *Zasady, polityka i parametry planowania zabezpieczenia medycznego ACE*. Prognozowane straty bojowe na poziomie batalionu (ranni w walce i przypadki stresu pola walki) stanowią 75% całkowitej liczby poszkodowanych w walce, a zabici stanowią 17% całkowitej liczby poszkodowanych, co daje stosunek około czterech rannych na jednego zabitego. Por.: AD85 – 8... s.5-7.

⁴⁷ W. Lester Grau, A. William Jorgensen: *Viral...*, op. cit.

momentu kiedy ukończenie niektórych oddziałów obniżyło się do 60% lub mniej trudno było zebrać w brygadzie 1500 żołnierzy. Ponad 15% chorowało na zapalenie wątroby. Brygady stały się nieefektywne z powodu chorób, których głównym sprawcą była zanieczyszczona woda. Pałeczki chorobowe występowały w 60 do 80% przebadanych pomyj. Około 4% chorych pracowało przy dystrybucji żywności i wody”.

Problem chorób zakaźnych wśród rosyjskich żołnierzy nie był problemem charakterystycznym tylko dla niezwykle wyczerpujących walk o Grozny, ale także z różnym nasileniem występował w kolejnych miesiącach działań już na terenie całej Czeczenii (rys. 18).

Rys. 18. Wskaźnik zachorowań na zapalenie wątroby oraz inne poważne infekcje jelitowe w jednym oddziale wojsk rosyjskich w okresie 10 miesięcy

Źródło: W. Lester Grau, A. William Jorgensen: *Viral hepatitis...*, op. cit.

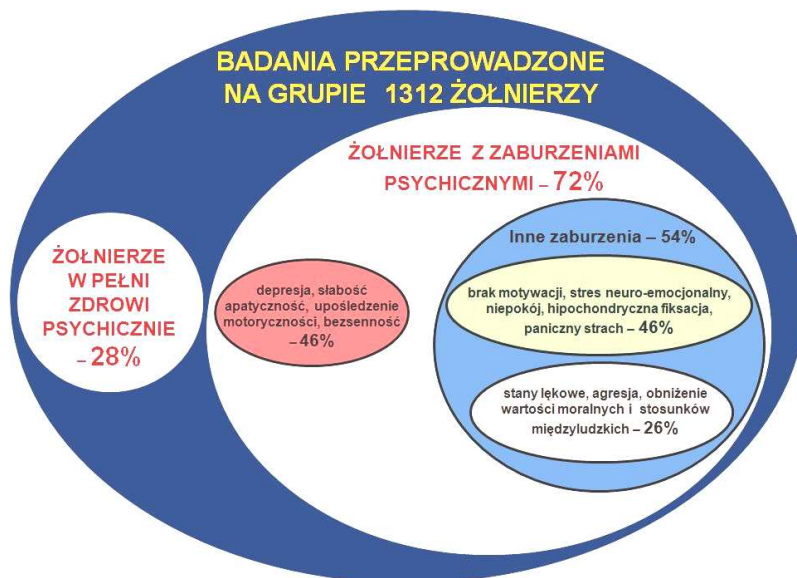
12. STRES POŁA WALKI

Kolejnym problemem specyficznej struktury strat medycznych z jakim spotkali się Rosjanie, były urazy psychiczne, znacznie częściej występujące podczas walk w terenie zurbanizowanym niż innym. W związku z tym, że podczas I wojny czeczeńskiej większość walk prowadzona była w obszarach zurbanizowanych, to obsługa medyczna „strat” polegających na powstawaniu licznych urazów psychicznych powodowanych głównie długo utrzymującymi się sytuacjami stresowymi, które ze zdwojoną siłą są generowane w „walce miejskiej”, była niezwykle trudnym wyzwaniem dla rosyjskich nie tylko medyków, ale i także dowódców.

L. W. Grau i T. L. Thomas podają, w dalszej części pracy, zaskakujące dane mówiące o tym, że „... rosyjscy psychiatry wojskowi przeprowadzili badania 1312 żołnierzy uczestniczących w walkach, którzy byli ciągle zdolni do wykonywania wyuczonych funkcji. W wyniku przeprowadzonych badań okazało się, że 28% żołnierzy było zdrowych, natomiast 72% miało różnego rodzaju zaburzenia psychiczne, z czego 46% wykazywało: depresję, słabość, apatyczność, upośledzenie motoryczności oraz bezsenność. Inne przypadłości w 46% obejmowały: brak motywacji, neuro – emocjonalny stres, niepokój, hipochondryczną fiksację albo paniczny strach. Około 26% wykazywało stany lękowe, agresywność, obniżenie wartości moralnych i relacji interpersonalnych, podniecenie lub silną depresję. Im żołnierz dłużej pozostaje w strefie prowa-

dzenia działań, tym bardziej radykalne zmiany następowały w jego neuro – psychologicznej kondycji. Procent żołnierzy z objawami stresu posttraumatycznego był znacznie wyższy niż w czasie wojny afgańskiej”.

Rozkład strukturalny strat zobrazowano na rys. 19.

Rys. 19. Procentowy rozkład zaburzeń psychicznych w grupie przebadanych żołnierzy w czasie walki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: W. Lester Grau, L. Timothy Thomas: *Soft Log and Concrete Canyons...*, op. cit.

Rosyjscy dowódcy po przeanalizowaniu niezwykle niekorzystnych zjawisk mających miejsce w „obszarze medycznym” podczas walk szczególnie o Grozny wyciągnęli wiele kluczowych dla przyszłych działań wniosków. *Po pierwsze* należy częściej rotować żołnierzy zaangażowanych w bezpośrednie walki, *po drugie* poprzez realizację dodatkowego szkolenia umożliwić lepsze przystosowanie się żołnierzy do specyficznych zadań bojowych, *po trzecie* należy położyć duży nacisk na zapewnienie żołnierzom uczestniczącym bezpośrednio w walkach warunków umożliwiających efektywny sen, choć co zrozumiałe w mocno ograniczonym czasie oraz zapewnić warunki do częstszych kąpieli i wymiany bielizny osobistej. Ponadto należy jednak zrobić wszystko, co tylko jest możliwe, aby dostawy wody pitnej i gorących posiłków pomimo najtrudniejszych nawet sytuacji bojowych odbywały się terminowo. Prowadzenie walki w terenie zurbanizowanym wymaga zaangażowania znacznej liczby specjalistów do „obsługi” psychologicznej strat będących wynikiem stresu pola walki.

PODSUMOWANIE

Analiza zebranych danych pokazuje, że przygotowanie wojsk rosyjskich pod względem logistycznym do walki w aglomeracji miejskiej, pomimo dużego wysiłku planistycznego – organizacyjnego, nie było w pełni adekwatne do powstałych w czasie działań sytuacji operacyjno - taktycznych. Planiści rosyjscy bowiem nie zidentyfikowali trafnie specyfiki prowadzenia walki we współczesnym środowisku zurbanizowanym, między innymi w kontekście „ludzkiego potencjału bojowego”, czyli niezwyklego poziomu determinacji przeciwnika. Efektem tego środowiskowo - operacyjnego niedosza-

cowania było przyjęcie nie w pełni dostosowanych do potencjalnie mogących wystąpić sytuacji bojowych założeń, które w praktyce przełożyły się na to, że zasadnicze obszary działalności logistycznej (transport, zabezpieczenie materiałowe, techniczne i medyczne) pomimo zaangażowania znacznego mobilnego potencjału wykonawczego nie mogły osiągnąć pełnej adekwatności swoich działań do generowanych przez walczące wojska potrzeb. Specyfika walki w mieście pokazała, że struktura zużycia środków bojowych i materiałowych znacznie się różni od przyjmowanych przez logistyków prognoz struktury zużycia dla innych środowisk operacyjno - taktycznych. Walka w środowisku zurbanizowanym pokazała między innymi, że niektóre rodzaje uzbrojenia przewidziane do realizacji zadań bojowych polegających na niszczeniu środków napadu powietrznego okazały się niezwykle przydatne w starciach ogniowych prowadzonych na obszarze miasta. Tymi środkami powszechnie wykorzystywanymi przez Rosjan do bezpośredniej walki ogniowej były taktyczne przeciwlotnicze zestawy ZSU 23-4 „Szyłka” oraz 2S6 „Tunguska”, które generowały z racji swojej niezwyklej szybkostrzelności ogromne zapotrzebowanie na średnio kalibrową amunicję, którą nieustannie trzeba było dostarczać do stanowisk ogniowych usytuowanych w mocno zagrożonych oddziaływaniem przeciwnika kwartałach miasta.

W zakresie materiałowym walczące wojska – szczególnie pododdziały szturmowe generowały inne nieuwzględnione przez planistów logistycznych potrzeby, takie jak: lekkie drabiny, bosaki, liny, urządzenia oświetlające, środki noktowizyjne oraz amunicja do zadymiania, co było wynikiem niedoszacowania. Środki te trzeba było dostarczać na zasadzie *ad hoc* specjalnie utworzonym mostem powietrznym.

Niedoszacowanie potrzeb materiałowych w ujęciu asortymentowo – ilościowym przełożyło się bezpośrednio na niewłaściwe zbilansowanie z potrzebną liczbą i rodzajem środków transportowych niezbędnych do ich obsługi. W wyniku tego niedoszacowania trzeba było na zasadzie niemal *ad hoc* aż dwukrotnie zwiększyć liczbę pojazdów w czasie walk o Grozny, a także w celu utrzymania płynności transportowej skierować do obszaru operacji wyspecjalizowane jednostki regulacji ruchu. Ponadto rosyjska lądowa flota transportowa stanowiąca zasadnicze wyposażenie oddziałów i pododdziałów zaopatrzeniowych była w całości nieopancerzona, co generowało olbrzymie problemy w zakresie bezpiecznego i nade wszystko terminowego dostarczania środków bojowych i materiałowych do rejonów (punktów) bezpośrednich walk. Problemy transportowe rosyjskiej logistyki doprowadziły między innymi do występowania permanentnych braków wśród walczących żołnierzy w zakresie wody zdatnej do picia, co w efekcie było powodem pojawienia się licznych bakteryjnych chorób zakaźnych. Mocno ograniczone możliwości do wydajnego funkcjonowania w strefie taktycznej transportu samochodowego były bezpośrednim powodem tego, że do dostarczania środków bojowych i materiałowych trzeba było wręcz masowo wykorzystywać opancerzone środki ogniowe z pododdziałów szturmowych. Niski poziom sprawności wykonawczej podsystemu zaopatrzeniowego postrzegany w aspekcie zachowania ciągłości dostaw środków bojowych i materiałowych powodował, że dowódcy średnio w okresie dwumiesięcznych walk o Grozny mogli z posiadanego etatowego potencjału opancerzonych środków ogniowych wykorzystywać do walki zaledwie 40%, bowiem reszta (po uwzględnieniu strat technicznych) musiała wspierać niewydolny głównie z powodu braku opancerzonych pojazdów transportowych podsystem.

Doświadczenia rosyjskie pokazują, że efektywne prowadzenie walki w środowisku zurbanizowanym wymaga położenia niezwykle dużego nacisku na adekwatne do potrzeb i bezpieczne odtwarzanie zużywanej amunicji, wody, żywności i mps.

Kolejne niezwykle ważne przedsięwzięcie logistyczne, jakim jest obsługa technicznych strat eksploatacyjnych i bojowych powstających podczas walk w środowisku zurbanizowanym wymaga zaangażowania znacznie większych niż w warunkach uznanych powszechnie za typowe mobilnych pododdziałów ewakuacyjno - remontowych, a także wcześniejszego zgromadzenia znacznych zapasów części zamiennych o strukturze rodzajowej dostosowanej do potencjalnie mogących występować awarii. Ważną grupą zapasów w podsystemie technicznym wymagającym wcześniejszego ich zgromadzenia są materiały eksploatacyjne. W zakresie zabezpieczenia technicznego okazało się, że mobilny potencjał z racji głównie niedostosowanego w pełni do potrzeb wyposażenia diagnostyczno - remontowego nie radził sobie z awariami złożonych pod względem konstrukcyjnym elementami między innymi optoelektroniki. W związku z tym awarie tego typu urządzeń musiały być obsługiwane przez wysoce wyspecjalizowany personel zakładów produkcyjnych.

Natomiast kolejna sfera logistyczna wpływająca na poziom bezpieczeństwa personalnego – zabezpieczenie medyczne, także ujawniła szereg niedociągnięć między innymi takich, jak: trudności z terminowym prowadzeniem ewakuacji rannych, pojawienie się w wyniku braków w zakresie wody pitnej licznych chorób zakaźnych, a także trudności z obsługą medyczną dużej liczby chorych z objawami stresu pola walki.

Pierwsza wojna czeczeńska pokazała jeszcze jeden kluczowy dla logistyki operacyjnej problem, a mianowicie potrzebę niesienia pomocy humanitarnej dużej populacji ludności cywilnej, a także braku procedur i zwykłych umiejętności dowódców w zakresie podjęcia i rozwinięcia w dynamice działań współpracy z pozarządowymi organizacjami humanitarnymi.

Podsumowując, należy stwierdzić, że rosyjska logistyka dość dobrze wykonywała swoje zadania, zważywszy na wielkie trudności operacyjno – środowiskowe, które musiała pokonywać w dynamice operacji. Należy pamiętać o tym, że logistycy mieli tylko nieco ponad dwutygodniowy okres przygotowawczy. W tak krótkim czasie nie było możliwe przeprowadzenie jakichkolwiek ćwiczeń zgrywających system logistyczny. Dla przykładu można podać, że armia sowiecka przeprowadziła aż sześć głównych ćwiczeń przygotowujących wojska do inwazji na Pragę w 1968 roku, których podstawowym elementem była logistyka⁴⁸.

Generalne wnioski z rosyjskich doświadczeń są następujące: *po pierwsze* intensywna regularna i stosunkowo długotrwała walka w aglomeracji miejskiej była pierwszą od czasu zakończenia II wojny światowej, co mogło być przyczyną przyjęcia przez planistów rosyjskich nieadekwatnych w pełni do sytuacji założeń operacyjnych; *po drugie* utrwalane od czasu II wojny założenia, że miasta będą podczas walk o nie „uwolnione od ludności cywilnej”, a sama walka będzie prowadzona w sensie jej organizacji metodami konwencjonalnymi, było założeniem także nieadekwatnym do powstałej sytuacji; *po trzecie* była to typowa wojna asymetryczna, gdzie opór niezwykle silnie zdeterminowanego przeciwnika przybierał formy dobrze zaplanowanej i zorganizowanej.

---

⁴⁸ W. Lester Grau, L. Timothy Thomas: *Soft Log and Concrete Canyons...*, op. cit.

zowanej walki partyzanckiej, w której na dodatek nie zawsze przestrzegano zasad prawa wojennego (ostrzeliwanie elementów ewakuacyjnych oznaczonych znakiem Czerwonego Krzyża); *po czwarte* zaangażowany do operacji potencjał logistyczny nie posiadał wydolności w zakresie zapobiegania klęskom humanitarnym; *po piąte* głównym powodem trudności zaopatrzeniowych w strefie taktycznej był brak opancerzonych pojazdów logistycznych (transportowych) zdolnych do realizacji zadań bezpośrednio w środowisku walki; *po szóste* zurbanizowane środowisko operacji (walki) generuje straty medyczne o wskaźnikach znacznie większych niż powszechnie przyjmowane w procesie prognozowania wielkości dla „konwencjonalnej” walki zbrojnej, a ich struktura wskazuje na potrzebę „obsługi” specjalistycznej znacznego odsetku urazów psychicznych wywołanych stresem pola walki; i wreszcie *po siódme* to gotowość systemu logistycznego powinna decydować o czasie rozpoczęcia współczesnej operacji wojskowej.

Analiza rosyjskich działań logistycznych w złożonym konflikcie czeczeńskim wykazała, że sprawność bojowa wojsk jest uzależniona od zdolności potencjału logistycznego do realizacji procesów zaopatrzeniowo - ewakuacyjnych w strefach bezpośredniego oddziaływania ogniowego. Autorzy problem ten zidentyfikowali w SZ RP i opracowali koncepcję studyjną wielofunkcyjnego opancerzonego pojazdu logistycznego mogącego operować w strefie taktycznej. Koncepcja pojazdu została zaprezentowana przez autorów w periodyku specjalistycznym: *Przegląd logistyczny*, pt: *Koncepcja funkcjonalno-techniczna taktycznego pojazdu do transportu amunicji*.

LITERATURA

1. Bonds R.: *Ilustrowany przewodnik po uzbrojeniu radzieckich wojsk lądowych*, Przełożył: J. Kozłowski, Bellona, Warszawa 1999.
2. *Britannica – edycja polska – tom 14*, Wyd. Kurpisz, Poznań 1998.
3. *Britannica - edycja polska - tom 8*, Wyd. Kurpisz, Poznań 1998.
4. *Encyklopedia powszechna - tom 6*, Nakład druk własność S. Orgelbranda, Warszawa 1886 r. Przedruk RSW Prasa Książka Ruch w Ciechanowie, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1984.
5. Gawliczek P., Pawłowski J.: *Zagrożenia asymetryczne*, AON, Warszawa 2003.
6. Maksimiec M.: *Konflikty rosyjsko – czeczeńskie*, [w:] „Bellona” nr 2/2008, Warszawa 2008.
7. *Najnowsza historia świata 1979 – 1995 – tom III*, Wyd. Literackie, Kraków 2000.
8. *Nowa encyklopedia powszechna PWN – tom 1*, PWN, Warszawa 1995.
9. Ojrzanowski M.: *Zdolności operacyjne – warunkiem skutecznych sił zbrojnych*, [w:] „Bellona” nr 2/2008, Warszawa 2008, s.49.
10. Roszkowski W.: *Półwiecze – historia polityczna świata po 1945 roku*, PWN, Warszawa 2001.
11. Rybaczyk M.: *Czas apokalipsy*, [w:] „Przekrój” nr 49/2005, Warszawa 2005.
12. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://archive.poyi.org/items/show/24672>.

13. [online]. [dostęp: 20.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/409335>.
14. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://i026.radikal.ru/0801/a1/377659b0fdbd.jpg>.
15. [online]. [dostęp: 22.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://i046.radikal.ru/0801/85/192679880558.jpg>
16. [online]. [dostęp: 19.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://i049.radikal.ru/0801/e5/34c532af3420>
17. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://jalopnik.com/400207/the-ten-fiercest-russian-military-vehicles-of-all-time>.
18. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://pl.wikipedia.org/wiki/BTR-80>.
19. [online]. [dostęp: 21.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://pl.wikipedia.org/wiki/Czeczenia>.
20. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie:
http://pl.wikipedia.org/wiki/Klimat_kontynentalny.
21. [online]. [dostęp: 19.03.2009]. Dostępny w Internecie:
http://pl.wikipedia.org/wiki/Si%C5%82y_Zbrojne_Federacji_Rosyjskiej.
22. [online]. [dostęp: 19.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://ru.wikipedia.org/wiki>.
23. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie:
http://web.bg.uw.edu.pl/welw/military.pl/syst_p_lotnicze/mieszane/2s6-tunguska/index.html.
24. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://www.altair.com.pl/start-1270>.
25. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://www.army-guide.com/eng/product1994.html?PHPSESSID=49961,BTR80>.
26. [online]. [dostęp: 25.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/images/vomaps.gif>.
27. [online]. [dostęp: 25.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://www.mil.ru/848/1045/index.shtml>.
28. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie: Strona internetowa:
<http://www.rbs.ru/vttv/97/firms/c036/e-kp130.htm>.
29. [online]. [dostęp: 21.03.2009]. Dostępny w Internecie:
http://www.rosjapl.info/rosja/mapy/czeczenia_mapa.jpg.
30. [online]. [dostęp: 19.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://www.snariad.ru/en/armorauto/%D1%82%D0%B8%D0%B3%D1%80/>.
31. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://www.uralgefest.ru/produce.html>.

32. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.visualrian.com/images/item/11217>.
33. [online]. [dostęp: 26.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.visualrian.com/images/item/11667>.
34. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.visualrian.com/images/item/23593>.
35. [online]. [dostęp: 24.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.visualrian.com/images/item/349214>.
36. [online]. [dostęp: 24.03.2009]. Dostępny w Internecie: http://www.vm.aganet.pl/readarticle.php?article_id=1005.
37. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie: [http://www.wikipedia.org/wiki/unifikacja_\(maszynoznastwo\)](http://www.wikipedia.org/wiki/unifikacja_(maszynoznastwo)).
38. [online]. [dostęp: 22.03.2009]. Dostępny w Internecie: K. Wańczyk: *Reforma sił...*, op. cit., <http://www.psz.pl/tekst-2925/Reforma-sil-zbrojnych-Federacji-Rosyjskiej/Str-7>.
39. Lester W. Grau, Timothy L. Thomas: *Soft Log and Concrete Canyons: Russian Urban Combat Logistics in Grozny*, [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/softlog/softlog.htm>.
40. Mr. Lester W. Grau, William A. Jorgensen: *Viral hepatitis and the Russian war in Chechnya*, [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://leav-www.army.mil/fmso/documents/hepatiti/hepatiti.htm>.
41. [online]. [dostęp: 18.03.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.visualrian.com/images/item/11668>.
42. *Zasady, polityka i parametry planowania zabezpieczenia medycznego ACE*. AD85 – 8.

RUSSIA'S LOGISTICS DURING CHECHEN WAR IN 1994 – 1995

Summary

The operation in Chechnya was the first test for new Russia's Land Forces in real war, which was conducted from 1994 to 1995. The article presents issues related to supply, maintenance, movement and medical support provided by Russian logistic units. In addition, the article focuses on circumstances pertaining to preparation for the operation and the problems Russian troops had to face in combat. In the final part of the article, the authors reach several conclusions which may be of interest to commanders and logistic units, especially in the case of combat service support in urban warfare.

Key words: *war in Chechnya 1994-1996, operations in urban terrain, Grozny, logistic support, the Russian Armed Forces, feeding in armed forces, materiel and technical support, transport support, medical support, overhaul of military equipment, maintenance checks*

Artykuł recenzował: płk dr Marek KULCZYCKI